

ської богословських семінарій здобув також диплом Будапештського університету. Отже, був він високоосвіченою людиною свого часу. У 1903 р. вже будучи викладачем Пряшівської учительської семінарії, О.Невицький одружився. Ірина — відома закарпатська письменниця, авторка збірок «Правда побідила», «Дарунок», «Пригоди Матія Куколки» — стала його надійним супутником у житті. Після висвячення на греко-католицького священника О.Невицький отримав парафію в селі Уяк Спішської землі.

На час розпаду Австро-Угорщини О.Невицький — сформована і зріла особистість. Невідомий автор, що виступав під псевдонімом «Ортоскоп», писав у 1924 р., що Невицький «пішов за гаслом злуки з Україною, яке лунало серед широких мас на Підкарпаттю, в короткім часі об'їхав сам багато сіл та приготував їх до окружного з'їзду, знехтувавши накази свого єпископа Новака, мадярського патріота». З ініціативи О.Невицького 8 листопада 1918 р. в Любовні (Спішська земля) була утворена Руська Народна Рада. Головою обрано о.Михайла Михалича, Невицький став провідником. На яких позиціях стояла Рада, а також коротку її історію Невицький описав 8 вересня 1921 р. в листі до Ф.Заплетала: «Наша Рада стояла непохитно на основі самоопределенія народів, жадала на всю етнографічну територію Подкарпатської Русі полну національно-политичну свободу. З мадярами не мали ни найменшого контакту... Прото видано протест».

19 листопада 1918 р. Руську Народну Раду перенесено до Пряшева. Першим головою обрано Антона Бескида, другим о.Михайла Михалича, а О.Невицький залишився провідником. Важко погодитися з сучасним зарубіжним дослідником П.Р.Магочієм, що у Пряшеві «лідером був уже не Невицький, а Бескид зі своїми прихильниками». В уже названому листі О.Невицький констатував, що в той час було «подержано несколько організуючих віч: в Бардиевах, в Свиднику, в Межилаборцах и в Гуменном. Серед народу збуджувалося заінтересовання до народного діла. Одушевлення селянов було незвичайно велике не только в Спишу, в Шаришу и в Земплині, але и в найдальших закутках Марамороша... Большинство народу стояло тогда за Україну». Отже, з обранням головою А.Бескида орієнтація Руської Народної Ради зовсім не змінилася. Тільки наприкінці січня 1919 р. Пряшівська Рада прийняла рішення про приєднання до ЧСР на правах автономії. У травні 1919 р. таке рішення прийняла ЦРНР. Правда історія Пряшівської Ради, на думку О.Невицького, є «для нас, русинів, дуже важною й корисною». О.Невицький був також одним з ініціаторів заснування Закарпатського крайового товариства «Просвіта».

Така яскраво виражена українська орієнтація О.Невицького в 1918-1919 рр. була не до вподоби чехословацьким властям. На нього почали зводити наклепи. «Наклеветано, — писав сучасник, — что Невицький мадярську політику робить, что гроші достає і т.д. Но войско, котре найстрогіше перевело ревизию, не нашло й найменшого мадяронизма и

казало: Ви мусите мати великих ворогов...». Безперечно, важко було працювати в такій обстановці. Крім цього, Невицький швидко переконався, що Прага не збирається у найближчому часі виконувати свої зобов'язання щодо надання краю автономії. Тому він, як і Григорій Жаткович, у 1922 р. назавсім емігрував до США. Але й там мужній патріот не припинив боротьби. Відомий словацький історик Іван Ванат писав, що в американській пресі Омелян Невицький критикував чехословацький уряд за невиконання взятих на себе зобов'язань. Він проводив активну діяльність серед емігрантів.

У США О.Невицький став священником Пітсбурського руського екзархату, а коли у Карпатській Україні відбувалися державотворчі події 1938-1939 рр., взяв у них активну участь, як організатор заходів підтримки. Відомий зарубіжний дослідник Петро Стерчо відзначав, що за допомогою ОДВУ представники української еміграції в США організували Комітет Оборони Карпатської України, який очолив Омелян Невицький. Цей Комітет видавав відозви, влаштовував віче. На одному з них О.Невицький закликав: «Виконаймо обов'язок супроти свого народу і своєї Вітчизни. Не розбиваймося на різні партії і групи, але вступаємо всі до одного єдиного національного табору, під один провід». Таким залишився О.Омелян Невицький до останніх днів свого життя (*номер 1939 р. — М.В.*) — патріотом, поборником Соборної, незалежної України.

ОЛЬЖИЧ ОЛЕГ ОЛЕКСАНДРОВИЧ (1907-1944)

Карпатська Україна постійно відчувала моральну і матеріальну підтримку українців, які проживали в Східній Галичині, різних країнах світу. Уже з часу надання краю автономних прав (*жовтень 1938 р. — М.В.*) у Карпатській Україні з'явилася велика кількість членів Проводу Українських Націоналістів, який очолював Андрій Мельник. На Закарпаття прибули і активно включилися в роботу на різних ділянках суспільного життя М.Колодзінський, З.Косак, Р.Шухевич, В.Курманович, Є.Врецьона, Ю.Лопатинський, В.Петрів та ін. Одним із перших з'явився в Карпатській Україні Олег Кандиба, більш відомий під псевдонімом Ольжич, який тут виконував функції керівника культурної референтури Організації Українських Націоналістів (ОУН).

Ті нечисленні документи, які вдалося розшукати у фондах Державного архіву Закарпатської області, свідчать про велику активність О.Ольжича в культурному житті краю. Він був одним з ініціаторів створення «Летючої Естради» — організації, яка відповідала за пропаганду національно-визвольних ідей серед місцевого населення. З ініціативи О.Ольжича, У.Самчука, Ю.Горліса-Горського, В.Гренджі-Донського, І.Рошка-Ірляв-

ського, А.Патруса-Карпатського та деяких інших в Хусті — новій столиці Карпатської України, було створено літературно-мистецьке товариство «Говерля». Товариство видавало однойменний місячник, редактором якого було обрано О.Ольжича. Завдяки йому Закарпаття відвідали О.Олесь, С.Черкасенко, М.Аркас, Є.Маланюк, М.Чирський, М.Михалевич та ін. Хустський театр «Нова Сцена» поставив драматичну поему Олександра Олесь «Над Дніпром» [284, С.101-104].

О.Ольжич не обмежувався проведенням культурно-освітницької роботи. Він вніс великий вклад у налагодження відносин між Закарпаттям і українською еміграцією в Празі, був членом військового штабу Карпатської Січі (*детально про це див. на стор. 47-48 — Ред.*). Відомий український письменник У.Самчук пригадував: «З Ольжичем ми знов зустрілися аж 16 березня, але вже в переповненій до краю Тячівській в'язниці, куди він потрапив з цілою групою «культурників». ...Його вигляд і настрої віддзеркалював яскраво наслідок пережитого минулих днів. Витягнуте, запале лице, до краю втомлений погляд, зім'ятій заляпаний болотом одяг. Але мораль його і всіх нас лишалась незламною. Три дні нам не давали харчів, але дарма. Ми могли, сидячи стиснуті на брудному помості, не лише завзято ділитися враженнями пережитого, але і навіть співати «тебе пан, чи пропав» і жартувати, пригадуючи запорожського січовика, який, сидячи на палі, мав казати до свого ката, — поверни мене до тебе задом, бо я не хочу бачити твоєї бридкої пики...» [284].

Завдяки деяким впливовим закарпатським друзям, О.Ольжичу пощастило уникнути плачевної участі і його звільнили. Покинувши окуповану угорцями територію Карпатської України, він емігрував за кордон. Перебуваючи у Відні, Ольжич виступив з ініціативою опублікувати по свіжих слідах спогади активних учасників оборони Карпатської України. Так з'явився в 1939 р. збірник «Карпатська Україна в боротьбі», редактований О.Ольжичем, який сьогодні являє собою бібліографічну рідкість.

Олег Ольжич, як і багато інших членів ОУН, під час подій 1938-1939 рр. в Карпатській Україні був саме тою конструктивною силою, про яку писав у своїй статті «Дух руїни. По сторінках історії». Він робив все для того, щоб Карпатська Україна вистояла, а після її падіння доклав чимало зусиль, щоб про героїчну боротьбу її захисників дізнався весь світ.

ОРОС МИХАЙЛО АНДРІЙОВИЧ (1920-1994)

Одним з відомих борців за українську ідею був М.А.Орос, який народився 24 вересня 1920 р. в селі Буштино Тячівського округу. Батько прагнув дати дітям відповідну освіту. У 1926 р. записав сина в перший клас